

slarvat vid läsningen av de källor de citerar. Så kallar exempelvis Charlotte Hagström den västgötske nordisten och folkloristen Johan Götlind för John Granlund, något som förtar en del av den poäng hon vill göra i sitt resonemang om hur den vetenskapliga forskaren och amatören kämpar om tolkningsrätten till det gemensamt västgötska.

Agneta Lilja, *Flemingsberg*

Margareta Hallberg: *Etnologisk koreografi. Att följa ett ämne i rörelse*. Bokförlaget Nya Doxa, Nora 2001. 246 s. ISBN 91-578-0379-X.

Av tradition har vetenskapsteoretiska studier framför allt behandlat naturvetenskap och teknologi. En central del av förklaringen här till bör nog sökas i naturvetenskapens stora samhälleliga prestige och dess ofta absoluta kunskapsanspråk, vilka föranlett studier av såväl vetenskapens logik som dess sociala grundvalar. Studier av det senare slaget har då syftat till att relativisera anspråken och visa att de mekanismer som opererar i samhället i stort också är verksamma inom vetenskaps-samhället, även om forskarna ibland föredrar att tro motsatsen. De sociala vetenskapsstudierna har utförts av humanister och samhällsvetare som använt sina metoder för att visa att naturvetenskapen uppvisar ungefär lika stora brister i perfektion som humaniora och samhällsvetenskap. När de humanistiska och samhällsvetenskapliga verksamheterna blivit föremål för studier har det i regel rört sig om forskare som diskuterat sina egna discipliner.

Med Margareta Hallbergs bok *Etnologisk koreografi* föreligger det nu något så ovanligt som en vetenskapsteoretisk studie av etnologiämnet. Boken har sin bakgrund i projektet "Forskningens villkor", som bl.a. syftar till att undersöka humanvetenskaplig kunskapsbildning utifrån den typ av perspektiv som brukar benämnas i termer av sociala vetenskapsstudier, vetenskaps-sociologi eller post-kuhnsk vetenskapsteori. I inledningskapitlet redogör Hallberg för bakgrunden till valet av etnologin som studieobjekt. Projektdeltagarna befann sig själva på avstånd från ämnet och saknade därför egna investeringar och intressen på fältet, vilket underlättade en neutral hållning. Därtill såg de en större teoretisk och metodologisk spännvidd i etnologin än i discipliner som bygger sin identitet på ett specifikt studieobjekt. Etnologin är dessutom självreflekterande

och har genomgått förändringar, vilket vetenskapsteoretiker brukar finna intressant. Denna bakgrundsteckning kompletteras emellertid inte med någon mer explicit precisering av bokens ärende. Formuleringar som "Jag har velat pröva metateoretiska utgångspunkter från sociala vetenskapsstudier på humanvetenskaperna med det mer långsiktiga målet att utveckla en plattform för fler studier i liknande anda" (s. 17) är väl bland det närmaste man kommer ett syfte. Då de enskilda kapitlen inte heller inleds med några problemställningar blir bokens olika avsnitt därför relativt löst integrerade med varandra.

De två första kapitlen innehåller olika principresonemang om vetenskapsstudier. Hallberg redogör bl.a. för "post-humanister" som Bruno Latour och Donna Haraway, som vill upplösa distinktionen mellan natur och kultur, och diskuterar skillnader mellan humaniora och naturvetenskap. Det sociala studium av humanvetenskapen som författaren själv företräder bygger på konstruktivistiska premisser och innebär att man avstår från att göra bedömningar av kunskapens sanningsanspråk. Detta innebär att perspektivet är *symmetriskt* och behandlar alla vetenskapsområden på i princip samma sätt. Det är således inte bara naturvetenskap och teknologi som behöver studeras och förklaras, utan även humanvetenskapen bör underkastas en likartad granskning.

De resterande sex kapitlen behandlar sedan etnologi-ämnet utifrån framför allt etnologiska texter. En viktig del av dessa utgörs av metatexter, dvs. texter som behandlar det egna ämnet, dess metodologi och vetenskapssyn. Då projektgruppen presenterade sina planer vid ett seminarium på Etnologen i Lund 1997 väcktes också idén om att distribuera en enkät till alla aktiva etnologer för att spåra skillnader i preferenser och synsätt mellan forskare verksamma vid olika lärosäten. Reaktionerna på det formulär som senare skickades ut kom emellertid att bli mycket negativa och flera etnologer framhöll dess amatörmässiga och metodologiskt otillbörliga karaktär. Totalt understeg svarsfrekvensen 50 procent och indikationer fanns på att en del etnologer hade svarat kollektivt "under skrott i fikarummet", skriver Hallberg (s. 90). Särskilt kritiska var man vid Stockholmsinstitutionen, där projektgruppen av skildringarna i boken att döma tycks ha blivit hårt ansatta på ett efterföljande seminarium. Följden av dessa reaktioner blev hur som helst att enkätmaterialiet inte kunde läggas till grund för några slutsatser i boken.

I sina beskrivningar av etnologiska vetenskapsuppfattningar framhåller Hallberg vad hon kallar för ett

underdog-perspektiv. Etnologer studerar gärna "folket", "vanliga människor", det vardagliga, hotade eller utsatta och detta ofta med ett empatiskt och inklämmande perspektiv. Hon poängterar också den karaktäristiska närheten mellan empiri och teori, det stora utrymmet för forskarens och studieobjektets subjektivitet, den utbredda kulturrelativismen och fältarbetets centrala roll. Vidare diskuteras övergången från en "äldre" etnologi, koncentrerad på bondesamhällets kultur, till en "nyare" med kulturanalysen som en central och stilbildande riktning. Dagens etnologi är ovanligt öppen för nya företeelser och boken ger också exempel på vitt skilda avhandlingsämnen och forskningsfält inom ämnet. Hallberg uppmärksammar också den tendens att göra alla verklighetsrepresentationer trevliga, som ibland kritiserats inom disciplinen.

Trevlighetsprägelträder dock i bakgrunden i ett kapitel som handlar om konflikter inom ämnet, där personmotsättningar och skillnader i vetenskapssyn tenderar att blandas och förstärka varandra. Dessa konflikter handlar framför allt om hur nyorienteringen inom ämnet givit upphov till reaktioner och motreaktioner, vilket tenderar att isolera Göteborgsinstitutionen från det övriga etnolog-Sverige. Hallberg refererar Sven B. Eks nedgörande recension av *Den kultiverade människan* och den lika animerade replik där Orvar Löfgren och Jonas Frykman klagar på skillnaderna mellan förlagad och aktuell kulturforskning. Senare skildras striden kring Romulo Enmarks avhandling 1987. Enmark, som var doktorand till Ek, blev på sin tid hårt angripen under disputationen av opponenter Billy Ehn, som menade att avhandlingen var så bristfällig att den borde underkännas. Mats Hellspång spädde senare på med ytterligare kritik i en recension, där han antydde att studien var representativ för etnologin i Göteborg och att det således var troligt att fler avhandlingar med liknande brister kunde väntas därifrån i framtiden. Hallberg förefaller här inte känna till Billy Ehns öppna brev till Ek som publicerades i *Doktorandbulletinen*. Inte heller nämns det faktum att Ek strax före denna strid hade varit sakkunnig vid professorstillsättningen i Uppsala och där inkompetensförklarats en del sökanden, vilket förvisso kan ha bidragit till den uppskrivade hettan. I ett annat kapitel redogörs också för den senaste professorstillsättningen i Göteborg, där institutionens egen kandidat förordades framför den sökande från Stockholm som hade majoriteten av sakkunnigrösterna, vilket möjligen kan ha haft något samband med de övriga dispyterna.

Avsnitten om konflikter tar upp saker som i och för sig är kända för de flesta etnologer, men som sällan vädras i tryck. I de flesta andra partier dominerar boken annars av likartade diskussioner och teman som utmärker de metatexter som tillmätts stort utrymme i framställningen. Precis som i sin avhandling *Kunskap och kön* (1992) bygger Hallberg här framför allt på idéer, upplysningar och informationer hämtade från andra texter, som sedan sammanställts och försetts med enskilda kommentarer här och var. När hon skall formulera sig på egen hand skiner osäkerheten ofta igenom: kulturanalysen "som av litteraturen att döma förs fram av främst Ehn, Frykman och Löfgren i början av 80-talet, tycks (vilja) upphäva den gamla spänningen mellan folkloristik och etnologi" (s. 74), *Den kultiverade människan* "tycks ha en särställning bland etnologer" (s. 75) och "Mitt intryck är att kulturbegreppet, trots sin vaghet, i allt väsentligt behållit sin centrala position i etnologiämnet" (s. 81) är exempel på återkommande uttryckssätt. Tillsammans skapar dessa tendenser oklarhet om vad som egentligen är det vetenskapsteoretiska utifrån perspektivets bidrag till förståelsen av etnologiämnet. Etnologins egna företrädare ges väl stort utrymme att buktala boken igenom och redan välkända teman och uppfattningar dominerar därför stora delar av texten.

Denna något osjälvständiga benägenhet att repetera centrala karaktäristika ur etnologins etablerade självförståelse hade möjligen kunnat begränsas mer om studien i högre grad hade byggt på andra källor än redan publicerat material (t.ex. den förvisso "oetnologiska" enkät som saboterades av de motsträviga etnologerna). Möjligen kunde framställningen också ha problematiserats hårdare med mer explicita syften och frågeställningar som sedan undersöktes och låg till grund för tydligare konklusioner och synteser. Kanske hade detta krävt snävare avgränsningar av bokens studieobjekt, t.ex. genom att låta ämnet för något enskilt kapitel bli föremål för en fördjupad framställning som sträckte sig över alla de 246 sidorna. Trots att författaren påpekar att boken inte skall ses som en kartläggning av etnologin kan läsaren nu få just detta intryck.

På det hela taget anser jag annars att vi har anledning att vara glada om företrädare för andra discipliner ägnar så stora ansträngningar åt att i all välmening studera vår verksamhet – och detta även om det råkar inbegripa kvantitativ metod (vilket ju många etnologer betraktar som lika otillbörligt som svordomar i kyrkan). Med tanke på hur vi annars utan betänkligheter brukar anse oss själva lämpade att objektivt i stort sett vilka mänskliga

verksamheter som helst i vår egen forskning hoppas jag trots allt att denna bok blir mottagen med större intellektuell tolerans än den enkät som föregick den.

Fredrik Schoug, Lund

Öresundsbron på uppmärksamhetens marknad. Regionbyggare i evenemangsbranschen.
Per Olof Berg, Anders Linde-Laursen, Orvar Löfgren (red.). Studentlitteratur, Lund 2002. 266 s., ill. ISBN 91-44-04078-4.

En bro är en teknisk konstruktion som förbinder två landområden, vanligen åtskilda av vatten. Det skulle kunna stanna vid detta enkla konstaterande. Men det ögonblick i ett brobygge när sammankopplingen är fullbordad och människor på ömse sidor för första gången når varandra utan beröring med vattnet, betecknas ofta som en stor händelse. De områden som av naturen varit separerade har nu förenats av människohand. Begivenheten markerar ett brott i vardagen som påkallar ritualer, ceremonier och festivitas därför att färdigställandet signalerar en övergång från gammal till ny tid. Den praktiska funktionen har följaktligen i alla tider ledsagats av skilda symboliska tillskrivningar.

En sådan *stor händelse*, nämligen invigningen av Öresundsbron första juli 2000, reflekterar femton företagsekonomer och kulturforskare över i antologin *Öresundsbron på uppmärksamhetens marknad. Regionbyggare i evenemangsbranschen*. Boken är resultatet av ett danskt-svenskt samarbetsprojekt som bedrivits sedan 1998. Projektet har varit produktivt. För två år sedan publicerades antologin *Invoking a Transnational Metropolis. The Making of the Öresund Region*. Medan den boken fokuserade händelser, drömmar och visioner under byggnationen av bron är det nu den stora övergångsriten som granskas, den komprimerade situation när bron och regionen tar steget från vision till vardag.

Titeln på det senaste alstret korresponderar väl med innehållet. Öresundsbron byggs och invigs i en bestämd tid, med specifika syften. Fonden är 1990-talets transnationella regionaliseringssträvanden i skuggan av allmänna globaliseringsprocesser och vidgat EU-samarbete. Bron över Öresund ses av initiativtagare och regiontillskyndare både som en demonstration av något redan befintligt och som ett centralt led i konstruktionen av en ny transnationell samhörighet, regionen Öresund med Köpenhamn och Malmö som ny gemensam "huvudstad", ett slags nordisk variant på Buda och Pest.

Sundet omvandlas i den föreställningsvärlden till en bred flod som delar den nya storstaden i två halvöar. Här är man varken svensk eller dansk, malmöbo eller köpenhamnare, utan "öresundare". Evenemanget på invigningsdagen har som målsättning att stärka och manifestera existensen av denna nya gemenskap.

Till bakgrunden hör också den s.k. *nya ekonomins* framväxt, med upplevelseindustri och evenemangskultur som karakteristiska drag. Invigningen av Öresundsbron är ett exempel på ett sådant tidstypiskt evenemang, planlagt och iscensatt av ett professionellt spektakelmakargäng kallat Arte Event. Evenemangets syfte, här och generellt i den nya ekonomins epok, är att fånga så många människors uppmärksamhet som möjligt. Nyckeln till detta spridande är givetvis media, därför blir arrangemanget framför allt det som Per Olof Berg i sin artikel *Evenemang som storskalig magi* kallar ett "megamediaevenemang". Invigningsarrangemanget riktas först och främst till en publik utöver den som fysiskt deltar i och åser ceremonierna på plats. Varför är dessa utomstående betraktare så viktiga? Varför är det tv-sändningens speciella krav och kvalitet som arrangörerna främst har i tankarna under planläggning och genomförande?

Som poängteras på olika ställen i boken förefaller bron som transportled vara underordnad dess funktion som reklampelare och varumärke i invigningsretoriken. Öresundsbron ska sälja den nya regionen på den internationella marknaden. Den ska ge en bild av framtidstro, tillväxt och utvecklingsambitioner. Investerare med kapital och entreprenörer med idéer ska lockas till denna redan blomstrande marknad. Med tanke på trängseln som råder på den postmoderna media- och informationsmarknaden, bl.a. av regioner som på motsvarande sätt försöker marknadsföra sig, måste evenemanget vara särdeles uppseendeväckande. Blaserade storspelare på den internationella kapitalmarknaden ska med alla medel få upp ögonen för regionen som attraktiv drivbank för kapitaltillväxt.

Men är påkostade och strategiskt planlagda evenemang en ny företeelse i historien? Nej, menar Per Olof Berg och Orvar Löfgren i inledningsartikeln *Konsten att öppna en bro*. Förvisso var evenemangen av nutida märke sällsynta under 1900-talets tidigare decennier. Men genom att dra paralleller till 1600-talets hovfester i samband med stora officiella händelser vill man påvisa en historisk kontinuitet. Underrubriken är *Evenemangets återkomst*. Jag blir lite tveksam till den hisnande jämförelsen. Det känns som ett försök att